

Sygn. akt IA Ca 1383/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Robert Obrębski (spr.)

Sędzia SA Dorota Markiewicz

Sędzia SA Bogdan Świerczakowski

Protokolant st. sekr. sąd. Ewelina Borowska

po rozpoznaniu w dniu 23 maja 2014 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa Skarbu Państwa – Marszałka Województwa (...)

przeciwko (...) spółce akcyjnej
z siedzibą w W.

o zapłatę i zobowiązanie

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie

z dnia 18 marca 2013 r., sygn. akt II C 709/06

1. ***prostuje oczywistą niedokładność w komparycji zaskarżonego wyroku w ten sposób, że przy oznaczeniu strony powodowej dopisuje „oraz Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w W.”;***
2. ***oddala apelację;***
3. ***zasądza od (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa – Marszałka Województwa (...) kwotę 1800 (jeden tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.***

Sygn. akt IA Ca 1383/13

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 11 lipca 2006 r. Skarb Państwa - Marszałek Województwa (...) wniósł o zasądzenie od (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. kwoty 98721,92 zł wraz z odsetkami podanymi w pozwie tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwaną z gruntów pokrytych wskazanymi w pozwie wodami powierzchniowymi, wymienionymi z nazwy w piśmie z dnia 30 października 2006 r., w okresie od początku stycznia 2003 r. Pod wpływem opinii biegłych, którym Sąd Okręgowy zlecił obliczenie kwoty podawanej przez powoda w toku postępowania od spornej między stronami wielkości gruntów wykorzystywanych przez pozwaną pod gazociąg, strona powodowa ograniczyła żądanie i domagała się zasądzenia od pozwanej kwoty 45048,24 zł, ewentualnie kwoty 29214,48 zł tytułem wynagrodzenia za okres od początku stycznia 2003 r. do końca grudnia 2013 r. z ustawowymi odsetkami od należności za kolejne lata, nie cofnęła jednak pozwu w pozostałym zakresie. Ponadto strona powodowa domagała się

zobowiązania pozwanej do zawarcia umowy użytkowania z art. 217 ust. 7 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, ewentualnie zobowiązania pozwanej do uiszczania na rzecz Skarbu Państwa należności za bezumowne korzystanie w gruntach podanych w pozwie w kolejnych latach.

Pozwana wnosiła o oddalenie powództwa. Kwestionowała uprawnienie Marszałka Województwa (...) do dochodzenia roszczenia objętego pozwem, twierdziła bowiem, że legitymacja czynną w tym zakresie przysługuje Prezesowi Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, powołując się na korzystną opinię prof. J. S., zaprzeczała, by gazociąg przeprowadzony pod dnami rzek i kanałów wskazanych w pozwie stanowił urządzenie służące do szczególnego korzystania z tych wód w sposób nakładający na stronę pozwaną obowiązek zawarcia umów użytkowania na zasadach określonych w art. 217 ust. 7 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, twierdziła, że brak takich umów nie może stanowić podstawy dochodzenia przez Skarb Państwa wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwaną z ciągów wodnych wskazanych w pozwie, kwestionowała również wysokość roszczenia objętego żądaniem, w tym wielkość powierzchni, którą powódka przyjęła przy obliczeniu dochodzonej należności, jak też sposób jej oznaczenia, w ostatniej kolejności powoływała się ponadto na zarzut przedawnienia roszczenia dochodzonego w tej sprawie.

W toku postępowania Sąd Okręgowy wezwał do udziału w tej sprawie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w W., ponadto zawiadamił Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, która odmówiła przejęcia tej sprawy. Wyrokiem z dnia 18 marca 2013 r. Sąd Okręgowy zasądził na rzecz strony powodowej od pozwanej spółki kwotę 29214,48 zł wraz z ustawowymi odsetkami do dnia zapłaty: od kwoty (...). od dnia 6 lutego 2006 r., od kwoty 1901,64 zł od dnia 1 stycznia 2007 r., od kwoty 5704,92 zł od dnia 1 stycznia 2010 r., od kwoty 1901,64 zł od dnia 1 stycznia 2011 r. i od kwoty 30803,28 zł od dnia 1 stycznia 2013 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo w pozostałym jego zakresie, zasądził na rzecz strony pozwanej od Skarbu Państwa – Marszałka Województwa (...) kwotę 10815 zł tytułem zwrotu kosztów procesu oraz nakazał pobrać od pozwanej kwotę 971,20 zł tytułem części nieopłaconych wydatków i kwotę 1435 zł nieuiszczonej opłaty od pozwu. Na podstawie opinii biegłego oraz dokumentów złożonych przez strony, Sąd Okręgowy ustalił, że od początku stycznia 2013 r. pozwana spółka użytkuje grunty pokryte wodami płynącymi na terenie Województwa (...) o powierzchni 465 m², w tym 156 m² strefy ochronnej znajdującej się pod gazociągiem, przechodzącym w dwóch miejscach przez rzekę Orz. Opierając się na ostatecznych wyliczeniach biegłego, Sąd Okręgowy ustalił ponadto, że wynagrodzenie za korzystanie przez pozwaną ze wskazanych gruntów za okres od początku stycznia do końca 2005 r. wynosiło 1503 zł, za każdy kolejny rok zostało natomiast obliczone na kwotę 1901,64 zł. Ustalono także, że pozwana nie zawarła do daty wejścia w życie powołanej ustawy, czyli do dnia 1 stycznia 2002 r., umowy dotyczącej użytkowania gruntów zajętych pod wody płynące wskazane w pozwie, nie zostało też wykazane, aby do końca 2002 r. pozwana występowała o zawarcie stosownej umowy z Marszałkiem Województwa (...) jako organem uprawnionym do wykonywania praw właścicielskich Skarbu Państwa.

Oceniając znaczenie prawne ustalonych okoliczności, Sąd Okręgowy za zasadne uznał żądanie pozwu w części obejmującej kwotę 29214,48 zł, wskazał bowiem, że art. 217 ust. 7 w zw. z art. 20 ust. 1 pkt 5 nakładał na pozwaną obowiązek wystąpienia, w terminie do 31 grudnia 2002 r., o zawarcie umowy użytkowania gruntów zajętych pod wody płynące, w tym położonych na terenie Województwa (...). Według Sądu Okręgowego, niewykonanie tego obowiązku uzasadniało przyjęcie, że od początku stycznia 2003 r., pozwana była użytkownikiem tych gruntów, nie mając jednak tytułu prawnego do korzystania z nich na potrzeby zarządzania gazociągiem, jest zobowiązana do zapłaty na rzecz Skarbu Państwa wynagrodzenia na bezumowne korzystanie z gruntów wskazanych w pozwie, stosownie do art. 225 w zw. z art. 224 k.c. w wysokości obliczonej przez biegłego R. K.. W części przenoszącej wysokość tej należności, mimo ograniczenia żądania, powództwo nie zostało cofnięte, Sąd Okręgowy doszukał się więc podstaw do jego oddalenia, nie dopatrywał się także przesłanek do uwzględnienia żądania dotyczącego nakazania pozwanej zawarcia ze stroną powodową umowy użytkowania gruntów wskazanych w pozwie, jak również zobowiązania pozwanej do uiszczania na rzecz Skarbu Państwa dalszej należności za bezumowne korzystanie z tych gruntów w kolejnych latach. Na zakończenie Sąd Okręgowy wskazał, utożsamiając zarzut braku legitymacji po stronie powoda z przesłanką zdolności procesowej czynnej, że uwzględnienie takiego zarzutu powinno prowadzić do oddalenia powództwa, nie może zaś stanowić przyczyny nieważności postępowania, nie znalazł jednak podstaw do jego uwzględnienia, uznał bowiem, że pozwany Skarb Państwa jest właściwie reprezentowany w tej sprawie, zakres kompetencji Marszałka Województwa

(...), wynikający z art. 11 ust. 1 pkt 4 ustawy Prawo wodne, dotyczy także dochodzenia takich roszczeń. Sąd Okręgowy nie znalazł także podstaw do uwzględnienia zarzutu przedawnienia roszczenia, o odsetkach orzekł zgodnie z art. 481 k.c., kosztami procesu obciążył powoda stosownie do art. 98 § 3 w zw. z art. 99 i art. 100 k.p.c. i przy zastosowaniu § 6 pkt 7 w zw. z § 12 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Kosztami sądowymi pozwana spółka została natomiast obciążona na podstawie art. 113 ust. 1 w zw. z art. 83 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła pozwana. Zaskarżając ten wyrok w części uwzględniającej powództwo i rozstrzygającej o kosztach procesu, pozwana zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 11 ust. 1 i 2, art. 20 ust. 7 i art. 217 ust. 1 i 2 ustawy Prawo wodne przez niewłaściwe ich zastosowanie, przez przyjęcie, że Marszałek Województwa (...) jest legitymowany do dochodzenia roszczeń objętych pozwem, jak również przez nieuprawnione uznanie, że strona pozwana korzystała z gruntów zajętych pod wody płynące wskazane w pozwie w sposób uzasadniający zawarcie umowy określonej w ostatnim z tych przepisów oraz dający podstawę do uwzględnienia powództwa o zasądzenie wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z tych gruntów. Apelacja została ponadto oparta za zarzucie naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 379 pkt 2 w zw. z art. 68 § 2 k.p.c. przez niedostrzeżenie nieważności postępowania w tej sprawie, która miała być spowodowana udziałem Marszałka Województwa (...) jako reprezentanta Skarbu Państwa. Na podstawie opisanych zarzutów strona pozwana wносиła o uchylenie zaskarżonej części wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie powództwa oraz obciążenie strony powodowej kosztami procesu za obie instancje, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie tej sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego jej rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach procesu w postępowaniu apelacyjnym. W uzasadnieniu apelacji pozwana powoływała się na argumenty prezentowane przed Sądem Okręgowym, w tym na opinię prof. J. S..

W odpowiedzi na apelację Skarb Państwa wnosił o jej oddalenie w całości i obciążenie pozwanej kosztami zastępstwa procesowego, poniesionymi przez powoda w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie. Ustalenia Sądu Okręgowego były prawidłowe, lokalizacja gazociągu należącego do strony pozwanej, w tym jego przechodzenie pod wodami płynącymi Województwa (...) nie była sporna, nie została zakwestionowana w apelacji, podobnie jak wysokość wynagrodzenia ustalonego na podstawie dowodu z opinii biegłego właściwej specjalności, podstawa faktyczna zaskarżonego wyroku w całości została więc przyjęta za własne ustalenia Sądu Apelacyjnego, na podstawie których oceniona została zasadność apelacji, jej zarzuty nie były jednak uzasadnione i nie mogły dawać podstawy ani do zmiany zaskarżonego rozstrzygnięcia przez oddalenie powództwa, ani też do jego uchylenia w celu ponownego rozpoznania sprawy, Sąd Apelacyjny nie dopatrył się bowiem ani nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym, ani też naruszenia wskazanych w apelacji przepisów prawa wodnego i pozostałych przepisów prawa materialnego, na podstawie których uwzględnione zostało powództwo w części objętej apelacją.

Na uwzględnienie nie zasługiwał przede wszystkim najdalej idący zarzut nieważności postępowania. Sąd Okręgowy niepotrzebnie i wadliwie powiązał wprawdzie zarzut braku legitymacji czynnej, na który powoływała się strona pozwana, z przesłanką zdolności procesowej, nietrafnie też przyjął, że brak obu wskazanych przesłanek procesowych winien uzasadniać oddalenie powództwa, w kończącej części uzasadnienie zasadnie jednak doszedł do przekonania, że w istocie chodziło o właściwą reprezentację Skarbu Państwa, prawidłowo też nie podzielił zasadności wskazanego zarzutu i uznał, że dochodzenie roszczenia z pozwu mieściło się w zakresie ustawowych uprawnień Marszałka Województwa (...), których był tym samym kompetentny do dokonywania w tej sprawie czynności w imieniu Skarbu Państwa. Sąd Apelacyjny w pełni podzielił to stanowisko, przemawia bowiem za jego poprawnością wykładania przepisów ustawy Prawo wodne, w tym zwłaszcza powołanego w apelacji art. 11 ust. 1 pkt 4 tej ustawy, jak również zastosowanie na potrzeby rozpoznawanej sprawy rozporządzenia Rady Ministrów z 17 grudnia 2002 r. w sprawie śródlądowych wód powierzchniowych lub ich części stanowiących własność publiczną. Z tych przepisów wynika ponadto bezzasadność zarzutów, które pozwana opierała na korzystnej opinii prof. J. S., której wartość

ograniczała się tylko do pisemnej argumentacji stanowiska pozwanej spółki, nie mogła zostać uznana natomiast ani za podstawę wykładni analizowanych w niej przepisów, ani też za opinię prywatnego biegłego, wykładnia obowiązujących przepisów prawa nie stanowi bowiem rodzaju okoliczności wymagających wiedzy specjalnej i nie podlega ocenie przez biegłego.

Z art. 11 ust. 1 pkt 4 powołanej ustawy jednoznacznie wynika, że prawa właścicielskie w stosunku do wód publicznych stanowiących własność Skarbu Państwa wykonuje marszałek właściwego województwa - w stosunku do wód istotnych dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa, służących polepszeniu zdolności produkcyjnej gleby i ułatwieniu jej uprawy, oraz w stosunku do pozostałych wód niewymienionych w pkt 1-3. Z kolei w załączniku nr(...) i nr(...) do powołanego rozporządzenia, zostały enumeratywnie wymienione wody płynące, w zakresie których Marszałek Województwa (...) jest kompetentny do wykonywania właścicielskich uprawnień Skarbu Państwa, w załączniku nr 2 zostały bowiem wymienione z nazwy wszystkie śródlądowe wody powierzchniowe lub ich części, stanowiące własność publiczną, istotne dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa, wśród nich znalazły się też rzeki i niektóre kanały wskazane w pozwie (k:102 i 103), w załączniku nr (...) do powołanego rozporządzenia zostały natomiast enumeratywnie wymienione śródlądowe wody powierzchniowe lub ich części, stanowiące własność Skarbu Państwa, zaliczone do wód istotnych dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa, w stosunku do których wykonywanie uprawnień Skarbu Państwa, jako zadanie zlecone, zostało powierzone marszałkom województwa, w tym pozostała część rzek wymienionych w pozwie. Z art. 20 Prawa wodnego jasno wynika, że także na potrzeby działalności prowadzonej przez pozwaną nie jest możliwe nieodpłatne korzystanie z gruntów zajętych pod śródlądowe wody płynące, podstawę ich użytkowania przez podmioty takie jak pozwana spółka powinna natomiast stanowić umowa przewidująca stosowne wynagrodzenie, którą pozwana miała obowiązek zawrzeć do końca 2002 r., stosownie do art. 217 ust. 7 Prawa wodnego, z powinności tej się jednak nie wywiązała, błędnie uznała przy tym, że przeprowadzenie gazociągu oraz jego wykorzystywanie nie wiąże się z istotną regulacją stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa, chociaż z przepisów powołanego rozporządzenia, w tym z treści załączników nr (...), wynika w sposób niepozostający wątpliwości, że wszystkie wody płynące, na które powoływała się strona powoda w pozwie, zostały zaliczone do tych wód śródlądowych, które zostały uznane za istotne dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa. Żaden z powołanych przepisów nie został więc wadliwie zastosowany oraz wyłożony przez Sąd Okręgowy, nie miało zwłaszcza żadnego znaczenia rozstrzygnięcie związku funkcjonalnego pomiędzy przeprowadzeniem instalacji gazowej pod wodami płynącymi wskazanymi w pozwie a możliwością ich wykorzystania na potrzeby rolne, wymienienie tych wód we wskazanych załącznikach nr 2 i 3 zostało z mocy prawa uznane za równoznaczne z istotnym znaczeniem tych wód dla regulacji gospodarki wodnej na potrzeby rolnictwa. W sytuacji, gdy wskazany związek został określony obowiązującymi przepisami prawa, nie było możliwe wykazanie nieistnienia tego związku przez odwołanie się do opinii profesorskiej, ani posłużenie się innym dowodem, w tym zwłaszcza opinią biegłego sądowego, treść powołanych przepisów przesądzała bowiem o konieczności zawarcia przez pozwaną umowy określonej w art. 217 ust. 7 Prawa wodnego, jak również o zasadności powództwa opartego na art. 225 w zw. z art. 224 § 2 k.c., które zostały prawidłowo zastosowane przez Sąd Okręgowy, nie ulega bowiem kwestii, że z wód płynących, których dotyczyło żądanie pozwu, pozwana korzysta bez tytułu prawnego. W apelacji nie zostały wprowadzone powołane zarzuty naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów stanowiących bezpośrednią podstawę uwzględnienia powództwa w części objętej apelacją, Sąd Apelacyjny z urzędu miał jednak obowiązek sprawdzenia, czy zaskarżony wyrok nie narusza prawa materialnego, także w zakresie, który nie został wskazany w apelacji (por. zwłaszcza uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07). Poddając wyrok Sądu Okręgowego kontroli instancyjnej w podanym zakresie, Sąd Apelacyjny nie dopatrył się podstaw do uwzględnienia apelacji, z okoliczności ustalonych przez Sąd Okręgowy jednoznacznie bowiem wynika, że korzystając z gruntów zajętych pod wody płynące województwa (...), wskazane w pozwie, strona pozwana pozostawała w złej wierze, świadomie uchylała się bowiem od obowiązku zawarcia umowy określonej w art. 217 ust. 7 Prawa wodnego, mimo że wiedziała, jest to własność Skarbu Państwa, jak również że uprawnienia do tych gruntów wykonuje Marszałek Województwa (...), który był organem właściwym do reprezentacji Skarbu Państwa także na etapie sądowego dochodzenia roszczeń opartych na wskazanych przepisach kodeksu cywilnego, zwłaszcza że w piśmie z dnia 13 lipca 2007 r., wezwany do udziału w sprawie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w W., jednoznacznie podniósł, że nie jest uprawniony do wykonywania praw właścicielskich w stosunku do gruntów pokrytych wodami płynącymi wskazanymi w pozwie.

W sytuacji, gdy Skarb Państwa był w tej sprawie właściwie reprezentowany, za bezzasadny Sąd Apelacyjny uznał zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 68 § 2 k.p.c., a tym bardziej zarzut przeprowadzenia przez Sąd Okręgowy postępowania dotkniętego sankcją nieważności z art. 379 pkt 2 k.p.c. Uchybienie Sądu Okręgowego było znacznie mniejszej wagi, polegało bowiem na pominięciu wezwanej do udziału w sprawie jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa, która nie została zwolniona od dalszego uczestniczenia w tej sprawie jako *statio fisci*, powinna więc zostać uwzględniona przy oznaczeniu strony powodowej. Uchybienie miało w istocie charakter oczywistej niedokładności, mogło więc zostać skorygowane przez Sąd Apelacyjny na podstawie art. 350 § 3 k.p.c. Uznając udział jednostki pominiętej przez Sąd Okręgowy w komparycji zaskarżonego wyroku za zbędny, podczas rozprawy odwoławczej Sąd Apelacyjny zwolnił tę jednostkę od uczestniczenia w tej sprawie jako *statio fisci* obok Marszałka Województwa (...), którego udział był w tej sprawie wystarczający. Oceniając apelację pozwanej spółki, z podanych przyczyn Sąd Apelacyjny nie doszukał się podstaw do jej uwzględnienia.

Oddalenie apelacji uzasadniało obciążenie pozwanej kosztami zastępstwa procesowego, które powód poniósł w postępowaniu apelacyjnym, stosownie do art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 108 § 1 i przy zastosowaniu § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych i ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Uwzględniona została stawka minimalna dla spraw o zapłatę i podana w apelacji wartość przedmiotu zaskarżania.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie powołanych przepisów i art. 385 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.